

CSIVITELŐ

ÉLMÉNYPEDAGÓGIAI PROGRAM A PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLATBAN

Készítette:
Koczkás Anikó

CSONGRÁD-CSANÁD MEGYEI PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLAT
SZEGED
2020.

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Bevezető	3
Az egyéni képességeket befolyásoló tényezők	4
Hogyan lehet eredményes és hatékony a tanulás?	6
Az élménypedagógiáról	7
IV/1. Visszatekintés a régmúlt időkre, szemlélődés a nevelés, a tanítás idővonalán	7
IV.2. Napjainkban	8
IV.3. A természeti környezet hatása	9
IV.4. Mikor beszélhetünk élménypedagógiáról?	9
CSIVITELŐ – élmények iskolatáskába.....	10
V.1. Előzmények.....	10
V.2 Elvi alapok	10
V.3. A megvalósulás folyamata	11
V.4. Az eredményesség mutatói	13
VI. Utószó.....	15
Irodalomjegyzék.....	15

Előszó

A Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat az EFOP 3.1.6-16-2017-00020 pályázat keretében olyan kiadványok összeállítására vállalkozott, melyek segítik a szakembereket a különleges bánásmódot igénylő gyermekek ellátásában, a pedagógiai szakszolgálati feladatok értelmezésében, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a pedagógusok és a szülők könnyebben eligazodjanak a szolgáltatások rendszerében.

A különböző témákhoz kapcsolódó feladatgyűjtemények olyan tevékenységeket tartalmaznak, melyek játékos formában, mind otthoni, mint osztálytermi környezetben erősítik a terápiás/fejlesztő munka jótékony hatásait.

Jelen kiadvány célja a nevelési tanácsadás kereteiben megvalósuló Csivitelő élménypedagógiai program bemutatása. A Csivitelő olyan óvodában alkalmazható módszer, mely az egyéni képességekre építve az élménypedagógia, a tapasztalati tanulás és a gyógypedagógia elemeivel, eszköztárával támogatja a gyermekek személyiségfejlődését, érzelmi, értelmi és testi fejlődését.

Bevezető

A szakszolgálatok sikeres feladatellátásának egyik kulcsa a rendszerszintű gondolkodás, az interdiszciplináris együttműködés valamennyi szakfeladatot érintően. A gyermekek és családok érdekeit előtérbe helyezve, a köznevelési intézmények igényeit szem előtt tartva, a mai oktatáspolitikai elvárásoknak megfelelő működés az elsődleges cél.

A siker kulcsa az eredményesen működő, már bevált pedagógiai módszereket megtartva napjaink elvárásaihoz alkalmazkodó szemléletmód és új módszerek bevezetése. Ennek elfogadásához szükséges egyfajta szemlélet-, paradigma váltás, mely a közösségeken keresztül az egyéni fejlődést, az egyéni képességekhez való alkalmazkodást, azok elfogadását és a legoptimálisabb lehetőségek megteremtését helyezi előtérbe.

A program újszerű, mert többségében az intézmény falain kívül valósul meg, ami rendhagyó oktatásszervezési mód a pedagógiai szakszolgálati tevékenységben.

Az innovációs törekvés megvalósítása, a team munkával történő problémakezelés és a hátránykompenzáció csak a különböző ágazatok együttműködésével sikeres. Ez is a Csivitelő program egyik kiemelt küldetése.

A nevelési tanácsadás -a Csivitelő élménypedagógiai program megvalósítására e szakfeladat ellátása során van lehetőség- kereteiben széles körű, változatos módszerek alkalmazására van potenciál, melyek az életkori és egyéni sajátosságokon kívül más fontos szempontokhoz is igazíthatók. Ilyen szempont a prevenció. A preventív szemlélet kiemelkedően fontos szerepet tölt be a koragyermekkorai ellátásban, e program megvalósulásában.

Az egyéni képességeket befolyásoló tényezők

Az egyéni képességek, az eltérő fejlődési tempó, a gyermek szűkebb környezete a család, a szociális- és társadalmi helyzetük olyan belső és külső tényezők, melyek jellegzetesen befolyásolják a fejlődést és egyben meghatározzák a hatékonyan alkalmazható módszerek körét is.

Az első élmények az anyához, majd a családdhoz köthetők. Ahogy szélesedik az egyént körül vevők köre a szocializáció folyamatában, úgy gyarapodik azoknak az ingereknek a száma is, melyek hatást gyakorolnak az érzelmi, értelmi és testi fejlődésre egyaránt. Az egyéni adottságok, képességek, sajátosságok kibontakozása az életkor előre haladtával elválaszthatatlan a családon kívüli közösségektől, annak különböző színtereitől: a bölcsődétől, az óvodától, majd az iskolától. Az ott szerzett élményekhez, a tanulási folyamatokat kísérő érzelmekhez köthető tapasztalatok befolyásolják és alakítják a képességek és a személyiség fejlődését.

A kora gyermekkorban szerzett emlékek, érzések, melyek végig kísérik a tanulási tevékenységet, meghatározók lesznek az ismeretszerzés folyamatában. Befolyásolják az önértékelést, önbecsülést, önismeretet, és definiálják azt a belső motivációt is, mely segíti a helyzetfelismerést, a problémamegoldást. Előre viszi a tanulási folyamatot és lendületet ad a képességek kibontakozásához.

Kilépve a megszokott helyzetekből, interperszonális kapcsolatokból (család, óvodai-, iskolai környezet stb.) még eredményesebb a tanulási folyamat. A cselekvést kísérő érzések olyan emlékek maradnak, melyek a későbbiekben is előhívhatók, újabb helyzetben alkalmazható, bevált mintává válnak hosszabb távon is.

Egy óvodai/iskolai csoportban/osztályban a gyermekek életkora közel azonos, de nagyok az egyéni eltérések az egyéni adottságok, képességek területén.

A gyermekek fejlődése meghatározott pszichológiai törvényszerűségek szerint megy végbe, de nagy egyéni eltéréseket mutat. Egy adott életkorban a képességek fejlettségi szintje változatos. A fejlődés menete egyéni, genetikailag meghatározott, biológiailag programozott sajátosságok szerint szerveződik, de más-más ütemben történik. Azonos óvodai csoportban, iskolai évfolyamon tanulók esetében tehát nem csak az életkornak, hanem az eltérő fejlődésnek köszönhetően is igen nagy különbségek mutatkoznak a képességek fejlődésében mennyiségileg és minőségileg egyaránt. Ki korábban, ki később éri el egyéni sajátosságainak megfelelően az adott szintet.¹

A nevelés-oktatás folyamata napjainkban más szempontok mentén formálódik a köznevelés, közoktatás rendszerében. A tudomány eredményei, a biológiai sajátosságok szerveződése háttérbe szorul, ezeket figyelmen kívül hagyva rendeződik a tananyag, alakul a feldolgozás folyamata. Annak ütemezése, tervezése nem igazodik az egyéni sajátosságokhoz, átsiklik az egyén érésének tempóját. Nincs idő, nincs mód a gyermekek egyéni mintázatainak a megismerésére, a gyakorlásra, a bevésésre, mint

---

¹ Molnár Gy. Csapó B. *A képességek fejlődésének logisztikus modellje 2003. Bp. Iskolakultúra 2. sz. 57-69. o.*

ahogy arra sem, hogy a gyermek erősségeit szem előtt tartva, ugyan azt a tananyagot több csatornán keresztül is -elsősorban a tevékenységen, a saját élményen, tapasztalatszerzésen keresztül- megerősítsék a pedagógusok. A tanulás folyamatát kísérő öröm, pozitív érzelmek nem hangsúlyosak. Sokkal inkább egy konvergens gondolkodást támogató versenyztetés van előtérben, mely az érzelmi és biológiai tényezőket egyaránt nélkülözi. A tantárgyi teljesítményben való elmaradásokat a legtöbb esetben deficitként értelmezik, a probléma megoldását azonnal külső szakemberek bevonásával igyekezzenek megoldani.

Előreláthatóan a jövőben sokkal inkább a csapatmunkára, az egyéni tudás közösségben történő érvényesítésére helyeződik a hangsúly. Ennek oka, hogy egy-egy tudományág területén olyan mennyiségű információ halmozódott fel, aminek csak specifikus részterületeit lehet mélységében átlátni. A részterületek összehangolásához elengedhetetlen a kreativitás, kommunikáció, az önismeret, a rendszerszintű gondolkodás, a csapatmunka.

A nevelési-oktatási folyamatok távlati tervezésekor joggal vetődnek fel a következő kérdések:

Mire készítsen fel az óvoda/iskola? Milyen foglalkozások lesznek a jövőben?

Vekerdy Tamás pszichológus és Simó György szociológus egy közös interjúban így fogalmazták meg: Az elkövetkező húsz évben az alábbi képességek szükségesek a jövőbeni sikerekhez: 1. értő olvasás 2. elemi számolás 3. íráskészség 4. komputerkezelés 5. angol nyelv és mindezek mellett a kreativitás hangsúlyos szerepére hívják fel a figyelmet.²

Lénárd Sándor szerint az információk áradata, a tudományágak fejlődése mellett már nem lehetünk polihisztorok. A csapatjáték, az együttműködés a jövőbeni boldogulás és eredményesség záloga. Mindemellett a kommunikáció szerepét emeli ki.³

A képességek fejlődésének egyéni szerveződése mellett a szociális háttér tekintetében is jelentősek a különbségek.

Egyre több család részesíti előnyben már egész kisgyermekkorban azokat a lehetőségeket, melyeket a képességek kibontakoztatása céljából kínálnak a szakemberek a mozgás, a kreativitás és a különböző tudományágak területén. Ezeket a gyerekeket sokféle – olykor túlzó mennyiségű, mértékű szülői kontroll („*helikopter szülők*”) és életkorukon túlmutató, sokszor érzelmileg feldolgozhatatlan- inger éri az élet minden területén. Kirándulások, családi-, kulturális-és társadalmi események sokasága kínálja azokat a lehetőségeket, melyekkel a társadalom periferiáján élők nem élhetnek.

Mi történik azokkal a gyerekekkel, akik számára szüleik az alapvető feltételeket is nehezen teremtik meg és szegénységben, sokszor elszigetelődve, hasonló sorsú családok közelségében élnek és ahol más az értékek rangsora?

Az ingerek hiánya vagy túlzó mértékű sokasága következtében kialakuló, a gyermekek személyiségében megmutatkozó kontrasztok mentén hogyan tudnak megfelelni a majdani iskolai elvárásoknak?

---

² <https://168ora.hu/itthon/szeretetkepletet-kell-irni-a-gyereagyba-simo-gyorgy-es-vekerdy-tamas-a-kreativitas-demokratizalodasrol-az-olomkatonakrol-es-a-minecraftrol-8162>

³ Előadás, Makó, Vigadó 2018. február 13.

Az idő múlásával az eltérések akár szakadékká is nőhetnek, befolyásolva ezzel a motivációt, a képességek kibontakozását, ezáltal az iskolai előmenetelt is.

Ezért kiemelkedő a szerepe:

- a közösségeknek, ahol a gyermek nevelkedik, idejének nagy részében jelen van
- az intézményi ethosznak⁴
- a pedagógus óvónő/tanító/tanár személyiségének
- az extracurriculumnak⁵ tanórákon kívüli tevékenység

Hogyan lehet eredményes és hatékony a tanulás?

Tapasztalatszerzésünk a külvilágról különböző érzékszerveinken keresztül történik. A szenzoros integráció⁶ során egy dinamikus, folytonos kapcsolat alakul ki a külvilággal.

Több csatorna bevonásával eredményesebb a tanulás. Abban azonban egyéni eltérések mutatkoznak, hogy mely csatornán keresztül érkező információt részesítjük előnyben, melyeket tudjuk könnyebben hasznosítani, mely csatornán szerzett információk feldolgozásával vagyunk sikeresebbek a tanulás folyamatában. Vannak, akik a képi-vizuális ingerek hasznosításával sikeresebbek (vizuális típus). Vannak, akik az auditív-hallási ingereket helyezik előtérbe (auditív típus). Míg az is egyéni adottságaink eredménye, ha konkrét cselekvésen keresztül, manipulációval, tapintással tudjuk a külvilágból érkező ingereket feldolgozni. Ezek kombinációja is általános. Bármely feldolgozási móddal lehet eredményt elérni, nincsenek alá- és fölérendeltségi viszonyok, vagy az ingerek hasznosításának arányában szabályok. Ezek teljesen egyéni, genetikailag meghatározott mintázatok.

Feltérképezésükben, megismerésükben segítségünkre lehetnek – főként a csoportos (óvodai, iskolai) ellátás során- a különböző vizsgáló eljárások.

Ez lehet az alapja az egyéni képességekhez való alkalmazkodásnak, a megfelelő módszerek kiválasztásának.

A képességek fejlődésének elősegítése, támogatása, a megfelelő feltételek és megfelelő környezet biztosítása a nevelési, oktatási folyamat - ezáltal a pedagógiai szakszolgálati ellátás során megvalósuló nevelési tanácsadás - kiemelt feladata.

Mi a képesség?

„a képesség az egyén olyan sajátosságainak együttese, amely megfelel egy bizonyos tevékenység követelményeinek és biztosítja e tevékenység elvégzésére az alkalmasságot”⁷

Tehát a tevékenység, gyakorlati megvalósítás.

A tanulás eredményességének vizsgálatából (Weis,1995.) igen sok tanulságot levonhatunk:

---

⁴ az intézmény szellemisége az egyik legfontosabb megtartó erő, ha ez jelen van az intézményben, a tanulási környezetben, akkor segítségül van a gyermekek identitásformálódásához <https://ofi.oh.gov.hu/tanitoter/azonosulas>

⁵ tanórákon kívüli tevékenység

⁶ az érzékelés különböző csatornáin érkező ingerek, modalitások összekapcsolása

⁷ Lénárd Ferenc: Képességek fejlesztése tanítási órán Tankönyvkiadó Vállalat Budapest, 1979.

*három nap után a felnőttek
az olvasott anyag 10%-ára
a hallott anyag 20%-ára
a látott anyag 30%-ára
a kimondott anyag 70%-ára
a megtapasztalt, cselekvéshez kötődő anyag 90%-ára emlékeznek.⁸*

Míg az tanulás eredményességének vizsgálatai a 20. századra datálhatók, addig *Konfuciusz* megállapítása ennél jóval korábbi időpontra, kb. i.e. 500-ra tehető, ám napjainkban sem veszítette érvényét.

„Amit hallok azt elfelejtem, amit látok arra emlékszem, amit teszek azt megértem.”

Magában hordozza mindazt a bölcsességet, melyet a mai oktatáskutatók is alátámasztanak.

Az élménypedagógiáról ⁹

IV/1. Visszatekintés a régmúlt időkre, szemlélődés a nevelés, a tanítás idővonalán

Mozgás, cselekvés, tapasztalás, kaland, élményszerzés. Érzés, kontaktus, spiritualitás, filozófia. A kezdetektől ez a pedagógia esszenciája.

A pedagógia görög eredetű kifejezés, eredete az ókorba nyúlik vissza. Raffaello Az athéni iskola című festményén Arisztotelész iskolájában sétálás közben filozofálnak a tanulók, mint ahogyan maga a szó eredete is a sétára, az úton levésre, a kísérésre, a vezetésre és védelemre is utal.

A felvilágosodás előtti időkben Francis Bacon a megfigyelésre, kísérletezésre és a tapasztalásra épít. René Descartes az ismeretszerzés folyamatában az elmélettől halad a gyakorlat felé. John Locke a gyerekek egészséges fejlődése érdekében a friss, szabad levegőn tartózkodásról ír.

Jean Jacques Rousseau a természet jelentőségéről, a magányról, az események bekövetkezéséről ír. A cselekvést, a tapasztalást, a kalandokat és az élményszerzést javasolja. Henry David Thoreau ezt a filozófiát tettekké alakította. A Walden-tó partjára, a vadonba költözve szemléltette a szabadon választott szegénységet, s elmélkedik politikáról, vallásról, spiritualitásról.

Az 1920-as években Kurt Hann megfogalmazta a tapasztalati tanulás alapjait. Szemléletét élményterápiának nevezte el. Vidék, nevelés és otthon pedagógiájának kulcs szavai. Alapelveit a 7 pontból álló Salemi törvényekben¹⁰

---

⁸ Programfüzet, Magyar Tapasztalati Tanulás Konferencia Dobogókő, 2016. 05. 06-08.

⁹ Werner Michl: Élménypedagógia „kéTTé” Magyar Tapasztalati Tanulás Alapítvány 2017.

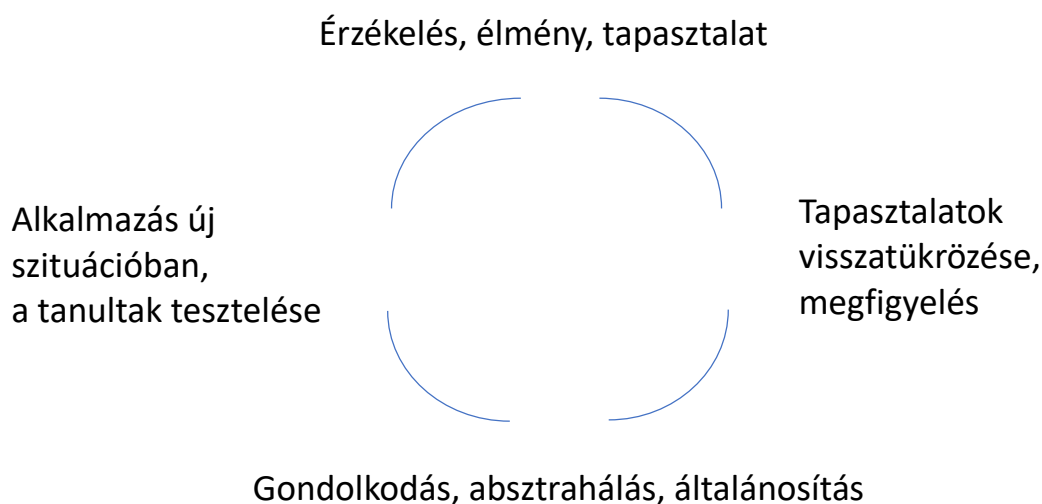
¹⁰ 1. Biztosítsátok a gyermekek saját maguk felfedezésének a lehetőségét! 2. Hagyjátok, hogy a gyermekek győzelmeiket és vereségeiket egyaránt megélhessenek! 3. Adjatok lehetőséget a gyermekeknek az önfeláldozásra a közös feladatmegoldások során! 4. Gondoskodjatok a csend idejéről! 5. Fejlesszék a fantáziát! 6. Hagyjatok a játéknak fontos, de nem uralkodó szerepet! 7. Szabadítsátok meg a gazdag és befolyásos szülők gyermekeit a kiváltság bosszantó érzésétől!

foglalja össze. Elgondolása mély nyomokat hagyva söpört végig az univerzumon és ma sem vesztett varázs erejéből. A második világháborút követően elsősorban a gyermekotthonokban folyó nevelőmunka gyakorlatában jelent meg, majd a pedagógia minden területén.

IV.2. Napjainkban

A XX. század végén az öröm és teljesítmény általi tanulás kerül az oktatáskutatók figyelmének középpontjába. Felix von Cube (1990) szerint a bizonyosság megszerzésének 4 alapelve létezik: ösztön, tanulás, gondolkodás és kíváncsiság. Felfedezi az azonnali megvalósításra irányuló viselkedési elvet, a „Flow”-élményt. Ebben Csíkszentmihályi Mihály (1987) kutatási eredményeire épít. Az ő definíciója szerint ez egy „holisztikus érzés a cselekvésben való teljes elmerüléskor”.

1984-ben David Kolb megalkotta a *tapasztalati tanulás modelljét*. Az élményorientált tanulási ciklus bárhol elkezdődhet, bárhonnán kiindulhat.

1.ábra

Tanulási típustól függően egy-egy tanulási ciklusban erősebbnek, míg másokban gyengébbnek mutatkozunk.

A megtapasztalt, átélt élményeket fel kell dolgozni. Az intenzív élményeket nem mindig könnyű megfogalmazni, nehéz szavakat találni. Ugyanakkor a transzfer a tanulási folyamat fontos része és sokszor kreatív módszereket kell alkalmazni, hogy ez megtörténjen. Mit tudok ebből alkalmazni a későbbiekben? Mit tudok tovább vinni magammal? A tapasztalat és a feldolgozás mértéke legyen összhangban, ne billenjen csak a szabadidő eltöltése felé, vagy a másik irányba az önismeret felé. Az élménypedagógiában az az ideális, ha e két oldal egyensúlyban van.

Az élménypedagógiában események láncolata a következő:

esemény → élmény → tapasztalat → felismerés.

IV.3. A természeti környezet hatása

Az élménypedagógiában gyakran a természet a tanulás helyszíne. Saját komfortzónánkból kilépve erősebben hatnak ránk a külvilág ingerei. A természet lenyűgöző ereje mellett az itt szerzett saját élmények erős érzéseket váltanak ki belőlünk. Ezért is kínál hatékony terápiás lehetőséget.

Csivitelő óvodásokkal a Maros-parton.

IV.4. Mikor beszélhetünk élménypedagógiáról?

- Általában a szabadban történik.
- A természet a leggyakoribb tanulási helyszín.
- Hangsúlyos a fizikai cselekvés.
- Az elvégzett tevékenység közvetlen következményeire támaszkodik.
- Kihívásokkal és szubjektív határfeszegetésekkel dolgozik.
- A mozgás, a művészetek, valamint a bizalomjátékok és problémamagoldó feladatokat használja csatornaként.
- A csoport a változás fontos elősegítője.
- Az élmény visszajelez: Mit tanultunk és hogyan hat az a mindennapjainkra? A reflexió után következik a transzfer a mindennapjaikba.

CSIVITELŐ – élmények iskolatáskába

Élménypedagógia a tapasztalati tanulás módszerével

V.1. Előzmények

A Csivitelő élménypedagógiai program bevezetését a szakszolgálati feladatellátásban több szempont is indokolta:

- saját gyógypedagógiai tapasztalatok a természeti környezet hatásáról: Maros – parti iskola, nyári táborok, közvetlen élményszerzésen alapuló tanulás hatékonysága
- az egyéni bánásmód, az egyéni képességekhez való alkalmazkodás kiemelt szerepe, hatékonysága
- csoportos foglalkozás keretében megvalósítható módszer már a korai életszakaszban is
- társadalmi egyenlőtlenségek, szociokulturális eltérések
- preventív szemlélet
- eredményesség, hatékonyság, együttműködés, innováció
- További inspirált és a módszerválasztás érvényességében megerősített: „ÖSVÉNY”- Tapasztalati Tanulás Konferencia 2016, 2017. Dobogókő

V.2 Elvi alapok

- Hátrányos helyzetű gyermekek körében, egy személyiségfejlesztő folyamat, egyéni fejlődés elindítása már a korai életszakaszban.
- Bármely gyermek számára nyújtson lehetőséget.
- Közös élmény, aktív tevékenység, cselekvés – a tapasztalati tanulás megvalósítása lehetőség szerint egyre több alkalommal az intézmény falain kívül, saját komfortzónából kilépve, természeti környezetben, környezeti nevelés.

- Maradandó élmények biztosítása, melyeket később előhívhatnak, felidézhetnek.

V.3. A megvalósulás folyamata

A Csivitelő a tapasztalati tanulás, a saját élményű ismeretszerzés, a konkrét, cselekvéshez köthető egyéni fejlettséget figyelembe vevő, szociális szintéren alkalmazott, tudatosan felépített, ám mégis mindig változni, a résztvevők igényeihez alkalmazkodni képes - és talán ettől innovatív - módszer. Eszköztárával támogatja a gyermekek személyiségfejlődését, érzelmi, értelmi és testi fejlődését.

Az adott intézményben/óvodában minden kisgyermek számára lehetővé teszi, hogy már a korai életszakaszban, saját óvodájában, életkori szükségleteinek megfelelően lehessen részese a programnak.

A bekerülésnek nincsenek feltételei, csak annyi, hogy az adott óvodába járjon a kisgyermek.

Eredményességének záloga az élménypedagógia módszere, konkrét tapasztalatszerzés, hiszen a tapasztalati tanulás útján szerzett ismeretek hatékonyabban épülnek be a gyermekek képességrendszerébe.

Eredményességét növeli az alacsonyabb csoportlétszám, mely a 10-12 főt nem haladja meg. Egy-egy csoportot 2 gyógypedagógus vagy gyógypedagógus és logopédus/pszichológus vezet, tehát páros csoportvezetésben és életkori bontásban valósulnak meg a foglalkozások, heti rendszerességgel.

Mivel az érintett óvodában két összevont, tehát vegyes életkorú csoport működik, ezért az életkort vesszük alapul a csoportok kialakításánál. A kollégák részvétele a programban lehetőség szerint folyamatos és felmenő rendszerű. Ez több szempont miatt is előnyös, de lehangsúlyosabban az érzelmi kötődések befolyásolják a törekvésünket. Célja az érzelmi biztonság és fejlődés, állandóság, kötődés, empátia, mélyebb kapcsolatok kialakításának lehetősége.

Az 1. táblázat bemutatja az induló csoportokat, a várható gyermeklétszámot, a csoportokat vezető szakembereket és a programra fordított heti óraszámot.

korcsoport	gyermeklétszám	szakember/óraszám/hét
kiscsoport	9-10	gyógypedagógus/2 óra pszichológus/logopédus/2 óra
középső csoport	10-11	2 gyógypedagógus/2-2 óra
nagycsoport	12	2 gyógypedagógus/2-2 óra

1. táblázat

A módszer bevezetése fokozatosan történt. Kezdetben csak a nagycsoportosok, majd évek alatt a középső és a kiscsoportosok is részeseivé váltak. Érdekes módon ez egy fordított irányú folyamatnak mondható -amennyiben az idősebb korosztálytól a fiatalabbak felé halad a program- de az elért eredmények, a pozitív visszajelzések és a lehetőségek alakították így. Az a kisgyermek, aki kiscsoportot követően középső, majd nagycsoportban is részt vesz a programban, 3 évig, vagyis az iskola megkezdéséig gyűjtheti az élményeit „csivitelő” ovisként.

A 2. táblázatban a megvalósítás folyamata és általános tartami elemei követhetők nyomon, mely minden tanévben/nevelési évben hasonlóképpen történik.

időszak	tervezett tevékenység
augusztus	erőforrások feltérképezése team munka (minden programban résztvevő kolléga közreműködésével): tapasztalatok összegzése, tevékenység tervezése, csoportokhoz csoportvezetők választása (kis-középső-nagy), előkészítés kapcsolatfelvétel az érintett intézménnyel/óvodával, lehetőségek feltárása
szeptember	kapcsolatfelvétel az óvodával, óvodapedagógusokkal kapcsolatfelvétel a szülőkkel, szülők tájékoztatása kapcsolatfelvétel a gyermekekkel, csoportok létrehozása, tevékenység megkezdése a csoporttagok ismeretében csoportonként tematikus tervek készítése
szeptember- május	a program megvalósítása: ismerkedés (szeptember eleje) bemeneti mérések mindhárom korcsoportban (szeptember vége) a megvalósítás folyamata (dokumentáció INYR, egyéb tervek, mérési jegyzőkönyvek, fotók rögzítése a közös google drive felületen)
május	kimeneti mérés nagycsoportban partnerek elégedettségmérése (óvodapedagógusok★, szülők)
június	Csivitelő intenzív élményhét/tábor gyermekek egyéni értékelése - tapasztalatok, eredmények összegzése
rendszeres és folyamatos	<ul style="list-style-type: none"> - team megbeszélések - sikerek és fejlesztendő területek - tudásmegosztás - publikáció

2. táblázat

★*Megjegyzés:* kezdetben az óvodapedagógusok is kitöltötték az elégedettség mérő kérdőívet, viszont ahogyan haladt előre a program az évek során, úgy lett egyre intenzívebb és mélyebb a kapcsolatunk az óvónőkkel. Mivel a kommunikációnk intenzív és rendszeres, a visszacsatolás közvetlenül történik egy-egy foglalkozást követően vagy megelőzően, ezért az elégedettségmérés kérdőíves változata már nem releváns.

V.4. Az eredményesség mutatói

A Cshivitelő élménypedagógiai módszerekre épül és a gyermekek fejlődésének többoldalú és rendszeres vizsgálatával törekszik a program eredményességének objektív mérésére, amire nagyon kevés példa van a hazai szakszolgálati gyakorlatban. A 2. táblázatban, a tervezett tevékenységi körökben megjelennek a bemeneti és kimeneti mérések.

Minden gyermek más-más személyes adottsággal rendelkezik, fejlődési üteme egyéni, ezért eltérő. A Cshivitelő program célja az, hogy önmagához mérten minden kisgyermek eljusson az adottságai alapján elérhető fejlettségi szintre. Szándékosan nem az iskolaérettséghez kötődik az eredményességi mutató, mert ebben az esetben nem lenne az előbbieben felsorolt tényezőkre -egyéni adottságok, egyéni fejlődési tempó- tekintettel, illetve torz képet kapnánk a program megvalósulásának sikerességéről.

Az a fontos, hogy mi történik a három év alatt. Milyen élmények kerülnek az „iskolatáskába” és ezeket a történéseket, eseményeket és élményeket hogyan fordítjuk a gyermekek javára a tapasztalati tanulás módszerének és eszközeinek segítségével.

A program értékelése és elemzése gyermekközpontú, tevékenység alapú megközelítést tükröz. Ennek alapja a gyermekek egyéni fejlődésének nyomon követése, az erős fejlesztő jelleg, mely során a kitűzött célok is teljesülnek.

Fejlődés, pozitív irányú elmozdulás várható minden résztvevőnél. A bemeneti és kimeneti mérések a gyermekek szempontjából legkiemeltebb képességterületeket érintik.

A standardizált tesztek felvételét és kiértékelését követően objektív képet kapunk.

A program gyakorlatának 5 éve alatt mindvégig végeztünk méréseket. Ezek minden esetben standardizált tesztek voltak.

Az eleinte alkalmazott, tervezett mérőeszköz (*Lőrík József- Májercsik Edit: Iskolába lépő első osztályos gyermekek néhány olvasási alapkészségének vizsgálata, Bp. 2015.*) azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Longitudinális összehasonlításra ugyan alkalmasnak bizonyult, de a programban résztvevő gyerekek esetében mégsem bizonyult eredményesnek. Mivel a gyermekek többségében mély szegénységben, a város szegregátumában élnek hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűek. Megállapítható, hogy a gyermekek a kommunikáció terén igénylik a legátfogóbb fejlesztést. Ez a teszt azonban a kommunikációt előtérbe helyezve térképezte fel a gyermekek iskolába lépéshez szükséges alapkészségeit. A teszt felvétele a legtöbb esetben olyan kudarchelyzetet eredményezett, hogy sok esetben már a teljes felvételt sem tette lehetővé, illetve a mért területek nem adtak valós képet az adott képességekről, a gyermekek aktuális állapotáról. Az instrukciók nehezen voltak értelmezhetőek, összetettek voltak számukra, az egyes itemek által felkínált rátanulás sem volt célravezető a nyelvi elmaradások miatt.

A mérések során alkalmazott másik teszt, a *kinetikus óvodarajz* során a legtöbb esetben nem az óvoda jelent meg, hanem túlsúlyt kapott a család, az otthoni lét. A projektív tesztek esetében ez ugyan természetes jelenség, mégis a várt eredménytől eltérő volt. A legtöbb esetben közléseikben a családi élethelyzetek jelentek és olyan nehézségek kerültek a felszínre, melyeket közölni szerettek volna, mert aktuálisan az foglalkoztatta őket.

Hosszas tapasztalatgyűjtést követően a választásunk egy nonverbális tesztre esett, mellyel az előzőekben említett nehézségek kiküszöbölése jó irányba halad. A felvett tesztek a gyermekek valós képességprofilját mutatják és nem kell kudarcként megélniük a vizsgálati helyzetet. A TROG nonverbális teszt (Nyelvtani szerkezetek megértése teszt D. Bishop, 1983.) felvételére kiscsoportban bemenetkor, illetve nagycsoport végén, a kimenetkor kerül sor, tehát három év tükrében lesz látható a fejlődés.

Ezek a szempontok vezérelték a team-ünket, amikor a gyermekek életkorához igazodó, játékos helyzetben történő tesztet állítottunk össze, korcsoportonként. A felvételt követően szépen kirajzolódnak az erősségek de a fejlesztendő területek is jól nyomon követhetők.

Ezek a mennyiségi eltérések a képességek felmérésének eszközeivel válnak láthatóvá egy longitudinális adatgyűjtés folyamatában. A fejlődési folyamatok exponenciális változással, növekedéssel írhatók le. A növekedés bizonyos idő elteltével mindig valamilyen korlátba ütközik. (Ugyanez a biológiai érés és az értelmi fejlődés modellezésekor is megfigyelhető.) A kezdeti lassú növekedés felgyorsul, majd a korláthoz közeledve ismét lassul. Ez a pont (a gyorsuló fejlődés lassuló pontba vált) az inflexiós pont. (Molnár Gy. Csapó B. *A képességek fejlődésének logisztikus modellje* 2003. Bp. Iskolakultúra 2. sz. 57-69. o.)

Hogy ez melyik gyermeknél mikor és milyen mértékben következik be, azt a biológiai tényezőkön kívül a környezeti hatások is befolyásolhatják. Az általunk használt mérések longitudinális mérések mindezt láthatóvá teszik számunkra.

VI. Utószó

A pedagógiai szakszolgálati munkában úgy lehetünk hatékonyak, ha gyermekek érdekeit és igényeit szem előtt tartva, a lehetőségeinket figyelembe véve reagálunk a felmerülő nevelési helyzetekre. A gyors alkalmazkodás, helyzetfelismerés, csak kreatív, nyitott és elhivatott szakemberek csapatomunkájával lehet eredményes. Ez a Csivitelő sikerének a kulcsa.

Irodalomjegyzék

Lénárd Ferenc: Képességek fejlesztése tanítási órán Tankönyvkiadó Vállalat Budapest, 1979.

Molnár Gyöngyvér - Csapó Benő: A képességek fejlődésének logisztikus modellje 2003. Bp. Iskolakultúra 2. sz. 57-69. o.

Werner Michl: Élménypedagógia „kéTTé” Magyar Tapasztalati Tanulás Alapítvány 2017.

Programfüzet, Magyar Tapasztalati Tanulás Konferencia Dobogókő, 2016. 05. 06-08.

Előadás: Makó, Vigadó 2018. február 13.

<https://168ora.hu/itthon/szeretetkepleteket-kell-irni-a-gyerekagyba-simo-gyorgy-es-vekerdy-tamas-a-kreativitas-demokratizalodasarol-az-olomkatonakrol-es-a-minecraftrol-8162> A letöltés ideje: 2020. 07. 13.

<https://ofi.oh.gov.hu/tanitoter/azonosulas> 2020. 07. 13.

A rajzokat Verebes Anna készítette.